

O.DOVZHENKO'S LANGUAGE CREATIVITY IN THE SYSTEM OF FORMING PHILOLOGYTEACHERS' LANGUAGE PERSONALITY

This article outlines the didactic opportunities of the poetry of O.Dovzhenko for language creativity in forming modern national linguistic personality of the philology teachers.

Key words: linguistic personality, language training, language education, language picture of the world, individual language picture.

УДК 378

О. Я.Зайка

КОНЦЕРТНЕ ВИКОНАВСТВО ЯК РІЗНОВИД МИСТЕЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В СИСТЕМІ ЕСТЕТИЧНОГО ВИХОВАННЯ МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ

У статті висвітлюються основні параметри концертно-виконавської діяльності як одного із різновидів мистецької діяльності в системі естетичного виховання студентів у вищих навчальних закладах.

Ключові слова: концертно-виконавська діяльність, розвивальний потенціал мистецької діяльності, естетичне виховання, майбутні педагоги.

Постановка проблеми. Одним із стратегічних напрямків оновлення сучасної освіти є орієнтація вищої педагогічної школи на здійснення комплексу заходів із залучення студентської молоді до художньо-естетичної культури, створенню умов для формування творчої особистості майбутнього педагога, реалізації його природних задатків і можливостей в освітньому процесі ВНЗ.

Специфікою художньо-педагогічної освіти майбутніх педагогів є необхідність спрямованості навчального процесу у ВНЗ на оволодіння естетичним змістом мистецтва, використання в навчально-виховному процесі мистецтва слова, музики, хореографії, театру, кіно тощо, що повинно сприяти розвитку художньо-творчих здібностей майбутніх педагогів.

Висвітленню широкого кола питань, пов'язаних із дослідженням музично-виконавської діяльності, відводили значне місце у своїх працях Н.Жайворонок, П.Козир, Г.Падалка, О.Ростовський, О.Рудницька, В.Шульгіна, О.Щолокова. Дослідники розглядають музичне виконавство переважно як вид людської діяльності, художній або художньо-творчий процес, обумовлений стильовими, жанровими, художньо-виразними, формотворними або техніко-виконавськими

факторами різних видів і форм вокального, інструментального та вокально-інструментального виконавського мистецтва.

Відмічаючи позитивний досвід організації культурної діяльності студентів у вузах різного профілю, Н.Крилова серед недоліків зазначає малу задіяність студентів у культурній діяльності, а також відсутність стимулювання у підвищенні їхнього культурного рівня, некритичне ставлення студентів до масової сучасної культури, недостатні знання вітчизняного мистецтва і розуміння його вкладу у світову культуру [1].

Невирішеними, на думку Т. Жигінас, залишаються проблеми стимулювання інтересу у майбутніх учителів до музично-виховної роботи із дітьми засобами концертного просвітництва, оволодіння студентами системою знань, умінь і навичок для проведення концертно-освітньої діяльності, недостатньо досліджені шляхи формування концертно-сценічної культури у майбутніх виконавців, недостатньо вивчалися питання встановлення художньо-творчого контакту зі слухацькою аудиторією, мало уваги приділено шляхам збереження творчого самопочуття вчителя-виконавця в умовах публічного виступу. Проблеми виконавської практики студентів вирішуються в цілому з позицій вузькопрофесійного навчання. Завдання методичної підготовки майбутніх вчителів при цьому майже зовсім ігноруються [2].

Г. Петрова вважає, що завдяки позааудиторній роботі можна відпрацювати елементи педагогічної техніки студентів, відкрити у кожному студентові характер, творчий почерк, індивідуальність особистості майбутнього вчителя, удосконалювати педагогічні здібності [3, с. 56].

У наукових роботах (Рибакіна О., Уколов В. та ін.) підкреслюється, що подальший розвиток художньо-виховної роботи потребує демократизації концертів, використанні їхнього впливу для виявлення і корекції смаків та потреб молоді, спонукання майбутніх фахівців до прямого спілкування. У процесі добору форми концерту потрібно враховувати можливості взаємодії музики з іншими видами мистецтва [4].

Спостерігається певне протиріччя між високим естетичним потенціалом концертно-виконавської діяльності у вищих навчальних закладах й обмеженим використанням цього потенціалу в системі естетичного виховання студентів вищих навчальних закладів.

Мета дослідження – висвітлення основних параметрів концертно-виконавської діяльності як одного із різновидів мистецької діяльності в системі естетичного виховання студентів у вищих навчальних закладах.

Виклад основного матеріалу дослідження. Концертне виконавство

належить до однієї з найбільш традиційних форм музичного виконавства. Існують різноманітні підходи до визначення сутності виконавського мистецтва та його окремих характеристик.

На думку М. Кагана, виконавство є "... повноцінним видом художньої творчості, поряд із діяльністю композитора, драматурга", але воно має відмінності, зумовлені специфікою особливостями сфери художньо-творчої діяльності, суспільною значущістю, цінністю цього виду мистецтва [5, с. 348].

За твердженням О. Бодіної, виконавству властиві три масштабні рівні творчого процесу. Перший пов'язаний з усвідомленням виконавцем змісту окремих мотивів та інтонацій на основі розкриття їх семантичного значення, другий – з переведенням семантичної конкретизації в художнє узагальнення, третій – із завершенням перших двох і оформленням певного драматургічного задуму виконавця [6].

Обґрунтовуючи об'єктивні фактори суб'єктивізації виконавського процесу, О. Ільченко підкреслює, що індивідуальний вплив виконавця на музичний твір не видозмінює художнього задуму композитора, намічених ним методів і прийомів формування художніх образів. Виконавець лише збагачує (чи збіднює) звучання відповідно до своїх виконавсько-творчих можливостей, відображає в інтерпретації своє бачення проблеми, яку підняв композитор, виражає в ній свої емоції та почуття [7, с. 253]. О. Ільченко робить висновок про неможливість відокремлення технологічної, інтелектуальної й художньо-емоційної діяльності виконавців. Адже перед тим, як інтерпретувати музичний твір, необхідно осягти, усвідомити його сутність, всі складові елементи, за допомогою яких створюється художня образність, оволодіти технологією виконання, сприйняти цей твір власними почуттями і емоціями [7, с. 256].

Виконавська діяльність ґрунтується на інтерпретації й розумінні музичних творів, коли виконавець у пошуках засобів розв'язання художнього завдання виступає своєрідним співавтором композитора. Цей процес є поетапним, оскільки передбачає, насамперед, особистісне осягнення образного змісту, його сприймання та оцінку, емпатійну взаємодію з художнім образом.

Із музично-педагогічних позицій поняття "інтерпретація", насамперед, передбачає індивідуальне бачення предмета інтерпретації, особистісне до нього ставлення. Інтерпретація музики – це індивідуально-образне тлумачення виконавцем об'єктивної композиторської інформації, що характеризується рисами ідеально-уявного бачення предмета трактування. Ціннісною ознакою виконавської інтерпретації є художність. Художня інтерпретація передбачає

глибоке проникнення в зміст музичного твору, виявлення ціннісного ставлення до музики, відтворення набутого досвіду в усій його цілісності.

З'ясування інтерпретації, її структури, специфіки прояву в музиці тощо представлені в роботах Є. Гуценка, Н. Жукової, Н. Корихалової, Ю. Кочнева.

Так, Н. Жукова визначає поняття "інтерпретація" як ступінь розуміння мистецького твору, особливостей його освоєння, сприйняття та естетичної оцінки конкретним митцем-інтерпретатором. Внутрішню структуру інтерпретації дослідниця уявляє як єдність художньої, музичної інтерпретації та інтерпретації реципієнта [8, с. 5,6].

В аматорському музичному виконавстві, як і в професійному, невід'ємними атрибутами інтерпретації є цілісність форми, правдивість почуттів, емоцій, логічне зіставлення і співвідношення раціонального й емоційного, доцільне використання засобів музичної виразності [7, с. 21]. Особливості аматорської інтерпретації часто обумовлюються не тільки художніми завданнями, а й виконавськими можливостями. Йдеться про ті риси і характерні особливості виконання, що надають звучанню цих колективів оригінальності, обумовлюють своєрідність виявлення ознак художності, викликають особливі почуття й емоції та відчутно впливають на його оцінку з боку слухачів [7, с. 39].

До таких рис і характерних ознак О. Ільченко пропонує віднести: використання оптимальних, часто мінімальних виконавських можливостей і засобів, що особливо є характерним для масової музично-виконавської практики; творчу свободу виконання, яка не обмежується жорсткими рамками регламентації процесу відтворення музики [7, с. 40].

Музичне виконавство має сформовану видово-жанрову систему концертної діяльності, функціонує на певних організаційних засадах.

Досліджуючи концертну діяльність як засіб самореалізації студентів вузу культури і мистецтв, О. Бурдюжа визначає її як демонстрацію ними своїх творчих продуктів, підготовлених у процесі навчання за підтримки педагога, самостійно і в позанавчальній діяльності, і яка має на меті художньо-естетичне виховання публіки. Форми здійснення даного виду діяльності – різножанрові концерти, лекції-концерти, концерти-бесіди, тренінг-клуби самореалізації, конкурси і фестивалі різного рівня тощо [9].

Т. Жигінас, досліджуючи методичні засади підготовки майбутніх учителів музики до концертно-освітньої діяльності серед дітей та юнацтва, пропонує розрізняти форми концертно-освітньої діяльності: за характером взаємодії суб'єктів художньо-творчого процесу (концерти-лекції, концерти-бесіди, концерти-дискусії); за кількістю учасників концертного дійства (моно-концерт,

концерт-діалог, сумісний концерт із учнями); за тематичною спрямованістю (концерт-казка, концерт-біографія, концерт-загадка тощо); за специфікою сценічного оформлення (концерт-вистава, концерт-експозиція, музично-поетична композиція) [2, с. 10].

Говорячи про необхідність використання концертів для виявлення смаків і потреб молоді, В. Уколов, О. Рибакіна рекомендують під час вибору форми концерту враховувати різноманітні контакти концертної музики з іншими видами мистецтва: концерт-вистава, музично-літературний вечір, музичний салон, концерт-спектакль [4, с. 305].

Г. Мельник вважає, що в системі видовищних мистецтв саме театралізований тематичний концерт сьогодні займає головне місце, є самостійним явищем художньої культури і отримує все більшого поширення. Такий концерт в цілому являє собою синтез різних мистецтв. У ньому поєднується акторська майстерність, музичні та хореографічні жанри, спорт (акробатичні та гімнастичні номери) тощо [10, с. 3]. Набуття виконавсько-сценічних умінь і навичок у галузі театрального мистецтва, як вважає Л. Загородня, передбачають, що в даному процесі мають бути органічно інтегровані основи акторської майстерності, сценічної мови, пластики, вокалу, сценографії (розробка декорацій, костюмів), сценарної, режисерської діяльності (моделювання мізансцен, розігрування "відкритих ситуацій"), ігрових форм (комунікативних ігор на розвиток мислення, уваги, уяви [11, с. 138].

Музично-сценічна діяльність як різновид синтезованої музичної діяльності інтегрує в собі різні види мистецтва в умовах сценічного публічного виступу. Ця діяльність може здійснюватися в двох формах: музично-виконавській та театралізованій. У музично-виконавській формі поєднуються вокальна, інструментальна, вокально-інструментальна, хорова діяльність студентів у межах традиційних концертів і конкурсів. Театралізована форма поєднує в собі музично-виконавську (інтерпретація музичних творів), словесну (літературно-поетичну), акторську, режисерську, хореографічну діяльність у межах музичних вистав, капусників, музично-розважальних програм, літературно-музичних композицій, фестивалів тощо [12, с. 7].

У процесі дослідження Г. Кондратенко наголошує на необхідності залучення студентів до різних форм музично-сценічної діяльності, сприятливих для самореалізації творчого потенціалу: музичні вистави, капусники, музично-розважальні програми, КВК та їх модифікації (шоу-програми, музичні презентації, марафони, калейдоскопи, ревію) тощо. Максимальне використання активного музикування учасників цих заходів, творча інтерпретація музичних

творів у поєднанні з акторською майстерністю, синтез діяльності актора і музиканта сприяють розвитку творчої активності майбутнього вчителя, надають основи сценічної майстерності, готують до майбутньої професійної діяльності в організації позакласної роботи, що у свою чергу вдосконалює систему музичного виховання дітей [12].

Зміст концертно-виконавської діяльності студентів згідно наших дослідницьких пошуків, має складати музичний, хореографічний, літературно-поетичний та театральний матеріал, що, по-перше, вирізняється високими художніми достоїнствами, по-друге, є доступним для виконання студентів, що не мають спеціальної художньої освіти.

Серед провідних способів доцільної організації концертно-виконавської діяльності студентів ми виокремлюємо і такі: визначення оптимального складу художніх колективів, регулярність проведення занять і виступів, створення відповідного середовища для проведення лекційних, семінарських занять, репетицій та самостійної художньо-творчої роботи (відповідне приміщення, наявність музичного інструментарію, відео-, та аудіо-апаратури тощо).

Оптимальними формами розвитку художньо-творчих здібностей засобами концертно-виконавської діяльності майбутніх педагогів є:

- аудиторні, мета яких розширити знання студентів щодо мистецтва, ознайомити зі специфікою інтерпретаційної діяльності, визначити орієнтири їх творчої діяльності, а також заохотити майбутніх педагогів до художньо-виховної роботи з дітьми. До них відносяться настановчі лекції мистецтвознавчого спрямування, лекції-концерти зі спецкурсу, семінарські заняття (диспути, обговорення, виконавська демонстрація, "круглий стіл", міні-концерт в межах теми, самопрезентація тощо);

- позааудиторні, мета яких – закріпити отримані знання студентів щодо мистецтва, активізувати творчі прояви студентів у мистецтві, сприяти формуванню установки на майбутню професійну діяльність з художнього виховання дітей. Позааудиторні форми роботи зі студентами включають підготовку різних за жанром концертів (концерт-традиція, концерт-жанр, концерт-образ, концерт-інтерпретація, концерт-презентація, концерт-спадщина, концерт-настрій, концерт-дивертисмент, концерт-подорож тощо); проведення екскурсій із використанням виступів студентів, зокрема до краєзнавчого музею міста, університету; залучення студентів до виступів у рамках щорічних художньо-виховних заходів (фестивалів, конкурсів, тижнів кафедр, календарних свят тощо) та позапланових заходів.

Важливого значення слід надавати виступам студентів перед дитячою

аудиторією, зокрема участь у виступах музичного театру, широке впровадження у педагогічну практику художньо-виховних заходів, підготовлених разом з вихованцями – свята, різноманітні ігри на мистецькі теми, художні вечори тощо.

Висновки дослідження і перспективи подальших розвідок з напрямку.

Концертно-виконавська діяльність виступає одним з ефективних засобів розвитку художньо-творчих здібностей майбутніх педагогів, представляючи собою один з різновидів художньої діяльності, виражає процес і результат відтворення художніх образів студентами в результаті глибокого осягнення їхнього змісту й вираження власного ставлення до них у процесі публічної демонстрації.

Концертно-виконавська діяльність містить потужний потенціал впливу на розвиток особистості, реалізація якого залежить від її змісту, способів організації. Основу методичного забезпечення концертно-виконавської діяльності складає впровадження розробленої в процесі дослідження методичної моделі, зміст якої є метою подальших наукових розвідок.

Література

1. Крылова Н. Б. Формирование культуры будущего специалиста [Текст] : метод. пособие / Н. Б. Крылова. — М.: Высш. шк., 1990. — 142 с.
2. Жигінас Т. В. Методичні засади підготовки майбутніх учителів музики до концертно-освітньої діяльності серед дітей та юнацтва [Текст]: автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.02 / Т. В. Жигінас ; НПУ ім. М.П. Драгоманова. — К., 2007. — 19 с.
3. Петрова Г. А. Вопросы эстетической подготовки будущего учителя [Текст] / Г.А. Петрова. — Казань: Изд-во Казан. ун-та, 1976. — 200 с.
4. Уколов В. Музыка в потоке времени [Текст] / В. Уколов, Е. Рыбакина. — М. : Мол. гвардия, 1988. — 318 с.
5. Каган М. С. Морфология искусства [Текст] / М.С. Каган. — Л. : Искусство, 1972. — 440 с.
6. Бодина Е. А. Воздействие музыки на воспитание личности [Текст] / Е. А. Бодина // Педагогика. — 1992. — № 5-6. — С. 32–37.
7. Ільченко О. О. Художні основи аматорського народно-оркестрового виконавства [Текст] : дис. ... док. мистецтвознавства : 17.00.03 / Ільченко Олександр Олександрович ; Національна музична академія України ім. П.І.Чайковського. — К., 1996. — 389 с.
8. Жукова Н. А. Інтерпретація як компонент музичної творчості: естетичний аспект [Текст]: автореф. дис. ... канд. філософ. наук: 09.00.08 / Н.А. Жукова / Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка. — Київ, 2003. — 14 с.

9. Бурдюжа Е. А. Концертная деятельность как средство самореализации студентов вуза культуры и искусств [Текст]: автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.02: защита: 21.03.08 / Бурдюжа Елена Анатольевна. – Екатеринбург, 2008. – 22 с.

10. Мельник М.М. Театралізований тематичний концерт як синтетичний жанр сценічних мистецтв [Текст] : автореф. дис. ... канд. мистецтвознав.: 26.00.01 / Мельник Мирослава Миколаївна ; Київський національний ун-т культури і мистецтв. – К., 2009. – 19 с.

11. Загородня Л. П. Формування основ педагогічної техніки в майбутніх фахівців дошкільного виховання [Текст]: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.08 / Загородня Людмила Петрівна ; Національний педагогічний ун-т ім. М. П. Драгоманова. – К., 2001. – 261 с.

12. Кондратенко Г. Г. Формування творчої активності студентів педагогічного коледжу в процесі музично-сценічної діяльності [Текст] : автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.02 / Кондратенко Ганна Григорівна ; Національний педагогічний ун-т ім. М.П.Драгоманова. – К., 2007. – 24 с.

Е. Заика

КОНЦЕРТНОЕ ИСПОЛНИТЕЛЬСТВО КАК ВИД ТВОРЧЕСКОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ В СИСТЕМЕ ЭСТЕТИЧЕСКОГО ВОСПИТАНИЯ БУДУЩИХ ПЕДАГОГОВ

В статье освещаются основные параметры концертно-исполнительской деятельности как одной из разновидностей художественной деятельности в системе эстетического воспитания студентов в высших учебных заведениях.

Ключевые слова: концертно-исполнительская деятельность, развивающий потенциал художественной деятельности, эстетическое воспитание, будущие педагоги.

O. Zayika

CONCERT PERFORMING AS A FORM OF ARTISTIC ACTIVITIES IN THE SYSTEM OF INTENDING TEACHERS AESTHETIC EDUCATION

The article deals with the main parameters of concert and performing activity as one of the kinds of artistic practice in the system of higher educational establishments students aesthetic upbringing.

Key words: concert and performing activity, artistic activity, development potential, aesthetic upbringing, intending teachers.